

N:o 65.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 11 maj 1891.

— — — — Andra Kammaren — 11 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885, än äfven väckta motioner om ändring i samma lag.

(Lagutskottets utlåtande n:o 41.)

Till Konungen.

Den af Eders Kongl. Maj:t den 14 sistlidne mars till Riksdagen aflättna proposition med förslag till ändrad lydelse af 1 §, 3 § mom. 1, 6, 14, 25, 27 och 28 §§, 33 § mom. 2 och 3, 34 samt 52 §§ af värnpligtslagen den 5 juni 1885 äfvensom 53 § af berörda lag, sådant nämnda lagrum lyder i lagen den 5 mars 1886, har, i hvad densamma afser ändrad lydelse af 14 och 25 §§ samt 27 § mom. 2, blifvit af Riksdagen bifallen, hvaremot till följd deraf att kamrarne stannat i skiljaktiga beslut propositionen i öfrigt icke bifallits.

I sammanhang med Eders Kongl. Maj:ts berörda proposition har Riksdagen till behandling förehåft tvenne inom Riksdagen väckta framställningar, i syfte att den olikhet i afseende å tiden och sättet för värn-

pligtens utgörande, som finnes stadgad för invånarne i Gotlands län, måtte varda undanröjd.

Sålunda har erinrats, hurusom den allmänna värnpligtslagen syntes hafva förutsett, huru svårt och nästan omöjligt det vore för sjömännen, som merendels, då de icke vore i utrikes fart för långturer sysselsatte, tidigt på våren vid sjömanshusen inmönstrade till sina befattningar i handelsflottan, att på samma sätt som öfrige värnpligtige öfvas i vapenföring.

Stadgandet att vid sjömanshus inskrifne värnpligtige skola inskrifvas vid flottan och under fredstid fullgöra hela sin vapenöfningstjenstgöring under första året af sin tjenstetid, äfvensom att värnpliktig, som styrker, att han vid ingången af det år, hvarunder han fyller 21 år, varit vid sjömanshus inskrifven minst 4 år och deraf under minst 12 månader haft anställning i utrikes sjöfart, skall vara fri från all öfning i fredstid emot förpligtelse att tillhöra flottans reserv under hela sin värnpligtstid och deröfver till och med det kalenderår, under hvilket han fyller 40 år, gälde emellertid icke för de vid Visby sjömanshus inskrifne värnpligtige.

Äfven desse kunde visserligen enligt § 13 i förordningen den 17 december 1886 vinna befrielse från all öfning i fredstid, om de kunna styrka sig vid ingången af det år, då de fylla 19 år, hafva varit vid sjömanshus inskrifne minst 4 år och deraf under minst 12 månader haft anställning vid utrikes sjöfart, i hvilket fall de skola under hela sin värnpligtstid tillhöra Gotlands läns beväringens reserv, men öfrige vid Visby sjömanshus inskrifne hade att som alla andre gotländske värnpligtige på 3 år fullgöra sina 54 dagars vapenöfning.

Nu förelåge emellertid det sjelfklara förhållandet, att de vid Visby sjömanshus inskrifne värnpligtige i regeln icke kunde med samma lätthet som 21-åriga sjömän vid andra sjömanshus redan vid 19 års ålder styrka sig hafva varit 4 år vid sjömanshus inskrifne och deraf tillbragt 12 månader i utrikes sjöfart. Den naturliga följden af detta stadgande hade bland annat varit, dels att Gotlands läns beväringensreserv enligt de officiella uppgifterna

den 1 januari 1890 utgjorde allenast ..... 2 man

och dels äfven att bötesförteckningarna å Gotlands inskrifningsområde tillhörande beväringensmän, som försummat fullgöra sin vapenöfning, kommit att i en oroande grad svälla ut. Under det att sjömans frånvaro, i och för såväl inrikes som utrikes sjöfart, från vapenöfning vid Gotlands forna nationalbeväring ansetts som laga förfall, så hade från och med år 1887 en annan uppfattning måst göra sig gällande i

sådana fall. Sålunda hade af vid Visby sjömanshus inskrifne sjömän såsom förfallolöst frånvarande från vapenöfning antecknats

år 1887	67 st. af 247 inskrifne
» 1888	69 » » 288 »
» 1889	89 » » 309 »
» 1890	229 » » 289 »

beroende det lägre antalet förfallolöst frånvarande under de 3 första åren derpå, att vederbörande inskrifningsnämnder, med stöd af § 12 i förordningen den 17 december 1886, meddelat ett större antal värnpligtige sjömän uppskof med tjänstgöring till det år, under hvilket de fylde 22 år.

Den gotländske sjöman, som numera från sina färder återkomme till hembygden, vore sålunda i regeln hemfallen till böter, som under en flerårig frånvaro kunnat växa till betydande belopp, eller, om tillgång till böternas gäldande saknades, till fängelse, ett emottagande som icke vore egnadt att stärka de band, som fäste honom vid hembygd och fädernesland.

Jemväl derutinnan vore de vid Visby sjömanshus inskrifne värnpligtige i en mindre gynnad ställning än de vid öfriga sjömanshus inskrifne, att de icke liksom desse senare hänvisats att för öfning i fredstid och tjänstgöring i krig tjena vid flottan, der deras sjömannaduglighet kunde komma till gagn, utan i stället, ehvad de tillhörde Gotlands läns beväring, landstorm eller s. k. reserv vore pligtige att till lands fullgöra en vapentjänst, hvartill de i allmänhet torde sakna erforderlig öfning, håg och lämplighet.

Af hvad som anförts beträffande under åren 1887—1890 inskrifne och förfallolöst frånvarande sjömän äfvensom deraf att enligt officiella uppgifter de värnpligtige sjömän, som bevistat vapenöfningarna, utgjorde

år 1887	11 man af 247 värnpligtige
» 1888	23 » » 288 »
» 1889	25 » » 309 »
» 1890	28 » » 289 »

syntes äfven framgå, att de vapenöfvade sjömannens antal i verkligheten vore så försvinnande litet, att det icke kunde vara af någon afsevärd betydelse för Gotlands försvar, om desse sjömän rullfördes till fullgörande af sin värnpligt vid Gotlands beväringstrupper eller vid flottan.

Uti berörda hänseende vore ock att märka, att den gotländske sjömannen icke ovilkorligen behöfde låta inskrifva sig vid Visby sjömanshus, enär han vore lagligen berättigad att, såsom mången gång skett, låta inskrifva sig vid annat sjömanshus, men detta fullt lagliga förfaringssätt vore synnerligen menligt för den gotländska sjöfartsnäringsen och dem, som eljest vid Visby sjömanshus behöfde inmönstra sjöfolk.

Anledningen till den för Gotlands län gällande undantagsbestämmelsen om öfningstidens fördelning på 3 år vore, att det ansetts omöjligt att med de föga talrika beväringssklasserna i Gotlands län, hvar för sig vapenöfvade, bilda högre trupperheter, hvilket likväl skulle möjliggöras, om 2:a och 3:e klassernas värnpligtige öfvades samtidigt under andra och tredje året. Det kunde icke bestridas, att summan af tvenne årsklasser vore större än årsklasserna hvar för sig, men ändamålet att bilda större trupperheter vunnos dermed i alla fall icke i någon nämnvärd grad.

Vid de täta flyttningar, som numera egde rum emellan Gotland och fastlandet, vore det emellertid af största vigt, att enhet förefunnos i värnpligtsbestämmelserna, men nyss berörda undantagsföreskrift vore af lätt insedda skäl egnad att i sådant hänseende vålla förvecklingar.

En annan märklig undantagsbestämmelse vore vidare den, att värnpligtsåldern för de gotländske ynglingarne inträdde redan vid 19 års ålder. Det hade visserligen såsom stöd härför blifvit andraget, att den gotländske ynglingen i följd af klimatiska och andra förhållanden tidigare, än hvad som eljest i vårt land vore fallet, ernådde den kroppsutveckling, som värnpligtens fullgörande förutsatte, men detta påstående vore obevisadt. Härtill komme att, då värnpligtslagen i § 6 föreskrefve, att yngling, som är till krigstjenst duglig och lämplig, äfven före det år värnpligten inträder får dertill inskrifvas, värnpligtslagens giltighet för invånarne i Gotlands län i jemväl det hänseendet, att värnpligtsåldern skulle räknas från det 21:a året, icke alls utgjorde något hinder för att fredstjenstgöringen kunde få börja vid det 19:e året, eller förut, om nemligen ynglingen då vore tillräckligt utvecklad. Hvad slutligen anginge den undantagsbestämmelsen, att de gotländske värnpligtige äro i såväl freds- som krigstid befriade från tjenstgöring utom länets gränser, vore denna förmån ursprungligen icke af Gotlands befolkning påkallad. Den hade år 1811 erbjudits åt de gotländska sockenombud, som hördes öfver den då erbjudna beväringskonventionen, och det syntes förklarligt nog, att dessa ombud, som väl icke voro okunniga om de öden, som drabbat landtvärnet under sista ryska

kriget, i valet emellan att som förstärkningsmanskaper bortkommenderas och att i hemorten bilda landstorm, valde det senare alternativet.

Den gångna tidens erfarenhet hade emellertid ådagalagt, att denna ursprungligen så tilltalande förmån varit för Gotlands beväring allt för dyrköpt.

Derigenom hade nemligen en bestämd gränslinie blifvit uppdragen emellan Gotlands och det öfriga rikets beväring, så att, under det den senare på allt sätt omhuldats, den förra råkat i förgätenhet, till dess från och med år 1887 en annan sakernas ordning tagit sin början.

Tillämpad i krigstid, kunde sist nämnda bestämmelse ock varda till verklig förargelse. Det låte ju tänka sig, att Gotland vore fullkomligt skyddadt, exempelvis af en vänskaplig magts flotta, men att likväl Sveriges existens berodde på anskaffandet af erforderliga stridskrafter till någon hotad punkt å fastlandet. Men dertill skulle den gotländska beväringen icke få användas. Man kunde äfven tänka sig, att någon afdelning af de gotländska trupperna, vikande för en öfvermäktig fiende, lyckats rädda sig undan till fastlandet, der den till äfventyrs kunde göra någon nytta i förening med någon annan trupp-samling. Men äfven detta skulle vara att våldföra värnpligtslagen.

Dessutom vore det visst, att en separatlagstiftning sådan som den ifrågavarande, äfven om den tillkommit i det välmenta och fosterländska syftet att såsom svensk besittning bevara och försvara en afskild öprovinc, ingalunda vore egnad att stärka den för hvarje folk, icke minst ett litet, viktiga samhörighetskänslan, utan hvilken hvarje försvarsinstitution i längden blefve vanmäktig.

I väsentlig öfverensstämmelse med hvad sålunda blifvit inom Riksdagen i ämnet andraget, finner Riksdagen likställighet emellan de gotländske och rikets öfrige värnpligtige vara ett eftersträfvansvärdt mål; och får Riksdagen på grund häraf hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, om och i hvad mån invånarne i Gotlands län må kunna i fråga om sättet för värnpligtens fullgörande likställas med rikets öfrige värnpligtige, samt för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Stockholm den 11 maj 1891.

Med undersätlig vördnad.
